

25 คำนิยามศัพท์ ที่เกี่ยวกับเรื่อง “ความเสมอภาคระหว่างเพศ”

รวบรวมและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยโดย ดร. สุชาดา เมฆรุ่งเรืองกุล¹

1. เพศ (Sex)
2. เพศชาย (Males)
3. เพศหญิง (Females)
4. ผู้ชาย (Man/Men)
5. ผู้หญิง (Woman/Women)
6. ความเป็นชาย (Masculinity)
7. ความเป็นหญิง (Femininity)
8. เพศภาวะ (Gender)
9. บทบาทด้านเพศภาวะ (Gender roles)
10. ความแตกต่างระหว่าง “เพศ” กับ “เพศภาวะ” (Sex and gender distinction)
11. การใช้ภาษาในการสื่อสารอย่างเป็นกลางต่อเพศภาวะ (Gender neutrality in language)
12. แนวคิดสตรีนิยม (Feminism) Feminism – แนวคิดสตรีนิยม
13. นักสตรีนิยม (Feminist) Feminist- นักสตรีนิยม
14. ข้ามเพศภาวะ (Transgender)
15. ความเสมอภาคด้านเพศภาวะ (Gender equality)
16. การบูรณาการเรื่องเพศภาวะ (Gender mainstreaming)
17. มุมมอง/มิติ ด้านเพศภาวะ (Gender Perspective)
18. ความหลากหลายด้านเพศภาวะ (gender diversity)
19. อัตลักษณ์ทางเพศ (sexual identity)
20. เพศวิถี (sexuality)
21. การเลือกปฏิบัติต่อสตรี (discrimination against women)
22. ความรุนแรงต่อสตรี (violence against women)
23. สตรีศึกษา (women’s studies)
24. ประเด็นเรื่องเพศภาวะ (gender’s issues)
25. ภาพเหมารวมด้านเพศภาวะ (gender stereotypes)

¹ การเรียบเรียงคำนิยามศัพท์ที่เกี่ยวกับเรื่อง “ความเสมอภาคระหว่างเพศ” นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาผู้ผลิตอิสระระดับบุคคล ชุมชน เพื่อพัฒนารายการทีวีเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศในสื่อสาธารณะ ดำเนินโครงการโดยองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) ดำเนินโครงการในระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔ เนื้อหาส่วนใหญ่รวบรวมจากบทความวิชาการหลากหลายบทความที่ค้นหาจาก google search engine และตำราวิชาการต่างๆ โดยจะอ้างอิงแหล่งที่มาเป็น footnote เพื่อการสอบทานความแม่นยำของข้อมูลและสืบค้นต่อๆไป

1. เพศ (Sex)

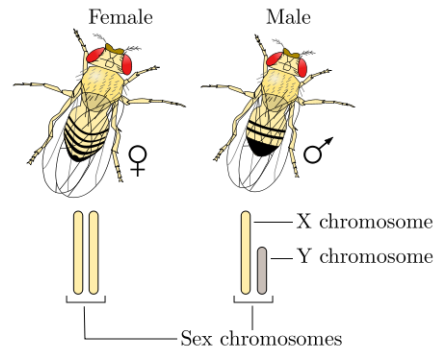
“เพศ” หมายความว่า ลักษณะทางชีวภาพของหญิงหรือชาย ที่มีมาแต่กำเนิด²

ในทางชีววิทยา “เพศ” คือผลของกระบวนการผสมและการหลอมรวมรวมคุณสมบัติเฉพาะทางพันธุกรรมที่มักจะส่งผลให้เกิดความแตกต่างกันเป็นระบบการทำงานแบบเพศผู้และระบบการทำงานแบบเพศเมีย (ที่เรียกว่า เพศชาย เพศหญิง)

การสืบพันธุ์ เป็นการผสมกันของเซลล์พิเศษ (เซลล์สืบพันธุ์) ให้เกิดการสืบสายพันธุ์ (ลูกหลาน) ที่เป็นการสืบทอด

คุณลักษณะจากพ่อและแม่ เซลล์สืบพันธุ์อาจรวมกันในแบบที่เซลล์มีรูปร่างและขนาดเหมือนกันทั้งคู่ เรียกว่า ไอโซกามิต (isogamete) แต่ในหลายๆ กรณีเซลล์สืบพันธุ์อาจรวมกันในแบบที่เซลล์มีรูปร่างและขนาดที่ต่างกัน เรียกว่า เฮเทโรกามิต (heterogamete) โดยเซลล์สืบพันธุ์จากเพศผู้เรียกว่า อสุจิ (สเปิร์ม/sperm) จะมีขนาดเล็ก เคลื่อนที่ได้ และเซลล์ที่แข็งแรงที่สุดและวิ่งเร็วที่สุดจะเป็นเซลล์ที่เข้าสูการผสมพันธุ์ ในขณะที่เซลล์จากเพศเมีย เรียกว่า “รังไข่” จะมีขนาดใหญ่ ไม่เคลื่อนไหว และอุดมไปด้วยธาตุอาหารที่จำเป็นสำหรับการเจริญเติบโตของตัวอ่อนในช่วงระยะฟักตัว

ไม่ว่าสิ่งมีชีวิตทุกสายพันธุ์ (สปีชีส์/species) จะมีระบบทางเพศ (sex-determination system) ที่เหมือนกัน ในสิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์ (animals) ส่วนใหญ่ การสืบพันธุ์เป็นกลไกทางพันธุกรรมแต่ในสัตว์บางสายพันธุ์ (สปีชีส์/species) การสืบพันธุ์เกิดจากด้านสังคม สภาพแวดล้อม หรือ ปัจจัยอื่นๆ สำหรับการสืบพันธุ์ของมนุษย์เป็นกลไกทางพันธุกรรม

2. เพศชาย (Males)

หมายถึงระบบเพศชายในทางชีววิทยา หรือส่วนของระบบสืบพันธุ์ ที่ผลิตเซลล์สืบพันธุ์ (gametes) หน่วยเล็กๆ ที่เรียกว่า สเปิร์มอโตโซอ์ (spermatozoa)

3. เพศหญิง (Females)

หมายถึงระบบเพศหญิงในทางชีววิทยา หรือส่วนของระบบสืบพันธุ์ ที่ผลิตเซลล์ไข่ที่ไม่เคลื่อนไหว (egg cells)

สัญลักษณ์

สัญลักษณ์

รูปโล่และหอกเป็นสัญลักษณ์ ใช้แทนเพศชาย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนเทพเจ้าดาวอังคาร (Mars) ของ โรมัน และเป็นสัญลักษณ์ของธาตุเหล็กของกรีก

รูปวงกลมที่มีสัญลักษณ์กากบาทอยู่ด้านล่าง เป็นสัญลักษณ์ใช้แทนเพศหญิง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนเทพเจ้าดาวศุกร์ (Venus) ของโรมัน และยังเป็นสัญลักษณ์ของธาตุทองแดงของกรีก แร่ทองแดงเป็นแร่ที่นำมาใช้ทำกระจกเงาเพื่ออุทิศให้กับเทพธิดา (Goddess) ตามคติความเชื่อของไซปรัส จึงนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเพศหญิง

4. ผู้ชาย (Man/Men)

ผู้ชาย (man ถ้าเป็นพหูพจน์ใช้คำว่า men) คือมนุษย์ผู้ชายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือใช้เรียก มนุษย์ หรือ เพศชาย (คำว่า เด็กชาย เป็นคำปกติสำหรับเพศชายที่ยังเป็นเด็ก หรือ เป็นเยาวชน) อย่างไรก็ตามคำว่า “แมน/เมน” (man/men) บางครั้งก็ใช้ในความหมายโดยรวมหมายถึง “มนุษย์” ด้วย บางครั้งยังหมายถึง “บุรุษ” โดยไม่แยกอายุ ดังเช่นใช้ในความหมายว่า “สิทธิบุรุษ” (men’s rights)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก องค์พระประมุขของศาสนาพุทธไทยที่สงวนไว้สำหรับภิกษุสงฆ์เท่านั้น

โป๊ป เบนเนดิกต์ที่ 16 คือผู้นำทางศาสนาของโบสถ์โรมันคาทอลิก เป็นสถานภาพที่สงวนไว้สำหรับผู้ชายเท่านั้น

² จากมาตรา ๔ ในร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ พ.ศ. ... (ฉบับประชาชน)

³ Schott GD. Sex, drugs, and rock and roll: Sex symbols ancient and modern: their origins and iconography on the pedigree. *BMJ* 2005;331:1509-1510 (24 December), doi:10.1136/bmj.331.7531.1509

Rickard, T. A. (1932). "The Nomenclature of Copper and its Alloys". *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* (The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Vol. 62) **62**: 281.

doi:10.2307/2843960. JSTOR 2843960.

คำว่า "คุณสมบัติความเป็นชาย" (manhood) ใช้หมายถึง "ความเป็นชาย" (masculinity) ซึ่งมีคุณสมบัติที่หลากหลายและมีอุปนิสัยที่ไปในทางความเป็นชาย เช่น ความแข็งแกร่ง และ เพศวิถีแบบเพศชาย (male sexuality)⁴ คำว่า "คุณสมบัติความเป็นชาย" (manhood) ยังใช้อธิบายถึงช่วงวัยชีวิตของมนุษย์เพศชายหลังจากที่ได้เปลี่ยนผ่านมาจากวัยเด็กชายที่ได้ผ่านช่วงวัยหนุ่มสาว ที่ปกติจะมีช่วงของการเข้าสู่การมีบุคลิกภาพแบบเพศชายในช่วงทิวดยุคของเพศชายและเริ่มมีคุณลักษณะของเพศชายปรากฏ และเริ่มมีสัญลักษณ์ความเป็นเพศชายแสดงออกชัดเจน ในประเทศที่มีการใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารมีคำหลายคำที่ใช้เรียก "ผู้ชาย" เช่นคำว่า กาย (guy) ดู้ด (dude) บัดดี้ (buddy) โบริก (bloke) เฟลโล (fellow) แชนป์ (chap) และบางครั้งก็เรียก บอย (boy) หรือ แลด์ (lad) คำว่า "คุณสมบัติความเป็นชาย" (manhood) ยังเกี่ยวพันกับคำว่า "ความเป็นชาย" (masculinity) และ "ความมีลักษณะของเพศชาย" (virility) ซึ่งหมายถึงคุณสมบัติของเพศชายและบทบาทชายด้วย สำหรับในสังคมไทย มีคำที่ใช้เรียก "ผู้ชาย" หลายคำเช่น "ทิด" เป็นคำที่ใช้เรียกผู้ที่ลี้จากพระไป "พ่อหนุ่ม" "นาย" "เกล" "กัน" "เสี่ยว" "ไอ้หนู" "ชาย" "พี่ชาย" "น้องชาย"

วัฒนธรรมและบทบาทด้านเพศภาวะ (Culture and gender roles)

ในวัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีความเชื่อว่าผู้ชายคือพวกที่มีบทบาทหลากหลายในทางสังคมและทางวัฒนธรรม ซึ่งเหมือนบทบาทต่างๆ ของมนุษย์ ในยุคสังคมแห่งการล่าสัตว์และอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ผู้ชายจะเป็นพวกที่มีหน้าที่ในการล่า จับ เลี้ยงสัตว์ สร้างที่พักอาศัย และปกป้องหมู่บ้าน รวมทั้งทำหน้าที่อื่นๆ ที่เหมาะสำหรับการใช้แรงงานและร่างกายที่แข็งแกร่ง นักมานุษยวิทยาบางคนเชื่อว่ากลุ่มผู้ชายคือกลุ่มมนุษย์ที่เป็นผู้นำการปฏิวัติยุคหิน (Neolithic Revolution) และได้กลายมาเป็นนักปศุสัตว์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ (pre-historical ranchers) โดยมีผลที่เป็นไปได้ว่าบรรดาผู้ชายเหล่านั้นได้สะสมความรู้ด้านชีวิตของสัตว์ต่างๆ ไว้มาก

(จากซ้าย) ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา จอร์จ เอช ดับเบิลยู บุช บารัค โอบามา จอร์จ ดับเบิลยู บุช บิล คลินตัน และ จิมมี่ คาร์เตอร์ ขณะที่ไม่มีการหมายส่งนสททให้ผู้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาต้องเป็นผู้ชายเท่านั้นแต่ประธานาธิบดีทุกคนที่ผ่านมาจากสหรัฐอเมริกาล้วนเป็นผู้ชายทั้งสิ้น

ตลอดช่วงยุคประวัติศาสตร์ บทบาทของผู้ชายได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมหาศาล ขณะที่สังคมได้เปลี่ยนผ่านจากยุคเกษตรกรรมที่การทำงานแบบปฐมนิเทศเน้นการใช้ความแข็งแกร่งทางกายภาพของผู้ชายเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมที่ใช้ความแข็งแกร่งทางกายภาพของผู้ชายลดลง บทบาทด้านเพศภาวะสำหรับการทำงานของผู้ชายที่ต้องเกี่ยวข้องกับอาชีพการงานเน้นหนักไปที่การใช้แค่งาน (คนงานปกเสื้อน้ำเงิน Blue-collar worker คนงานปกเสื้อขาว white-collar worker) มักจะสิ้นหวังในการจะได้ขึ้นตำแหน่งหรือเลื่อนตำแหน่ง สำหรับผู้ชายที่จนยิ่งกว่าพวกเขา ชนชั้นแรงงานที่ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรมและช่วงเศรษฐกิจถดถอย ได้ถูกบีบบังคับให้ตกอยู่ในสถานะที่ต้องทำงานเสี่ยงภัยหรือทำงานหลายชั่วโมงติดต่อกันโดยไม่มีกำหนดเกษียณอายุ ในประเทศอุตสาหกรรมจำนวนมากจึงมีการกำหนดกะเวลาทำงานเพื่อให้ร่างกายได้พัก ดังนั้นผู้ชายจำนวนมากจึงมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตนด้วยการเพิ่มคุณภาพทางการศึกษาของตนเพื่อให้มั่นคงและให้สามารถทำงานที่ได้อายุได้ต่ำกว่าการใช้แรงงาน

5. ผู้หญิง (Woman/Women)

ผู้หญิง (woman ถ้าเป็นพหูพจน์ใช้คำว่า women) คือมนุษย์เพศหญิง คำว่า "ผู้หญิง" โดยปกติแล้วเป็นคำที่ใช้เรียกผู้หญิงที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว และคำว่า "เด็กหญิง" จะใช้เรียกเด็กหรือเยาวชนเพศหญิง อย่างไรก็ตาม คำว่า "ผู้หญิง" บางครั้งก็ใช้เพื่อเป็นการระบุถึงมนุษย์เพศหญิงโดยไม่คำนึงถึงอายุเช่นวลี "สิทธิสตรี" (Women's rights)

⁴ http://www.askoxford.com/concise_oed/manhood?view=uk

ในภาษาอังกฤษโบราณคำว่า wifman หมายถึงมนุษย์เพศหญิง (female human) และคำว่า werman หมายถึงมนุษย์เพศชาย ส่วนคำว่า Man หรือ Mann มีเพศภาวะเป็นกลาง หมายถึง "มนุษย์" ซึ่งสอดคล้องกับภาษาอังกฤษร่วมสมัยคำว่า "one" หรือ "someone" อย่างไรก็ตามราวปี 1000AD คำว่า "man" เริ่มเป็นคำที่ใช้มากกว่าเมื่อพูดถึง "มนุษย์เพศชาย" (male human) และราวปลายศตวรรษที่ 12 (1200s) เริ่มเป็นที่ปรากฏชัดเจนว่าที่คำว่า werman ได้ถูกเลิกใช้ไป⁵

ลักษณะการออกเสียงและความคล้ายคลึงกันของคำทำให้เกิดการสร้างคำตามแบบสมัยใหม่คือ "woman" ให้เป็นคำที่หมายถึง "เพศหญิง" ซึ่งมาจากคำที่ริเริ่มในภาษาอังกฤษโบราณ ซึ่งมีใช้การอธิบายความหมายของคำว่า "ผู้หญิง" ว่ามาจากคำที่หมายถึง "ภรรยา" (wife) ซึ่งเป็นการให้ความหมายแบบแคบเกินไป สำหรับรากศัพท์ของคำว่า "woman" หรือ *g^wen- ในภาษาอินโด-ยูโรเปียนนั้นมาจาก queen ในภาษาอังกฤษโบราณ kvinde ภาษาเดนมาร์ก kvinna ในภาษาสวีเดน gynaecology ในภาษากรีก banshee หรือ สาวงาม (bean = woman, shee = fairy,) ในภาษาไอริส zenana ในภาษาเปอร์เซีย femina ในภาษาละตินที่ซึ่งคำว่า female มีที่มาจากรากศัพท์คือ fellāre ที่แปลว่า "ดูด" (to suck) ซึ่งอ้างได้ถึงการใช้นมลูก (breastfeeding)⁶

ความเป็นผู้หญิง (womanhood) คือช่วงชีวิตหนึ่งของผู้หญิงช่วงระหว่างการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ โดยปกติจะอายุ 18 ปี วัยหนุ่มสาว (Puberty) ปกติจะเริ่มในช่วงวัย 10 ปีตามมามากด้วยช่วงวัยมีประจำเดือน (menarche) ที่อายุ 12-13 ปี ในหลายๆ สังคมวัฒนธรรมมีการทำพิธีเปลี่ยนวัย (rites of passage) เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของการเข้าสู่ช่วงชีวิตของหญิงสาว เช่นการทำพิธีรับของชาวคริสต์บางนิกาย ชาว bat mitzvan ในศาสนาของยิว (Judaism) หรือธรรมเนียมการจัดงานฉลองวันเกิดพิเศษในบางปี (โดยปกติจะเป็นระหว่างวันเกิดปีที่ 12 ถึงปีที่ 21) เช่นพิธี Quinceañera ของชาวละตินอเมริกา

คำว่า "ผู้หญิง" อาจใช้โดยทั่วไปในความหมายถึงมนุษย์เพศหญิงหรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งหมายถึงมนุษย์ผู้หญิงที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่า "เด็กหญิง (girl)" ซึ่งในความหมายดั้งเดิมหมายถึงเยาวชนวัยรุ่นทั้งเพศชายและเพศหญิง และจนกระทั่งในศตวรรษที่ 16 ที่คำว่า "girl" หมายถึงมนุษย์เพศหญิงที่เป็นเด็ก (child) คำว่า girl บางครั้งใช้เป็นภาษาพูดแบบไม่เป็นทางการหมายถึงหญิงสาวหรือผู้หญิงโสด อย่างไรก็ตามระหว่างต้นศตวรรษที่ 190 นักสตรีนิยม (feminists) ได้ต่อต้านการใช้คำว่า "girl" เรียกผู้หญิงเพราะว่าการใช้คำว่า "girl" เรียกผู้หญิงที่เป็นผู้ใหญ่แล้วอาจถือเป็นการไม่ให้เกียรติหรือดูถูกได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสามัญที่รู้จักกันทั่วไปว่า "สาวออฟฟิศ (office girl)" เป็นคำที่ไม่ใช่เรียกผู้หญิงที่ทำงานในสำนักงานกันแล้ว (แต่ในเมืองไทยยังใช้คำนี้กันอยู่อย่างแพร่หลาย)

ในทางกลับกัน บางสังคมวัฒนธรรมซึ่งเชื่อมโยงเกียรติภูมิของครอบครัวเข้ากับความบริสุทธิ์ของผู้หญิง คำว่า "girl" ยังคงใช้หมายถึงผู้หญิงโสด และด้วยเหตุผลแบบเดียวกันนี้ของความหมายของคำว่า maid กับ maiden คำที่เลิกใช้กันแล้วที่หมายถึง "สาวโสด" หรือ "หญิงโสด" และหากจะใช้คำว่า "ผู้หญิง" สำหรับผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงาน ในบางสังคมวัฒนธรรมอาจหมายถึงผู้หญิงโสดที่มีประสบการณ์ทางเพศแล้ว ซึ่งอาจเป็นการไม่ให้เกียรติครอบครัวของผู้หญิงนั้นได้

มีคำเรียก "ผู้หญิง" อีกหลายคำที่หมายถึงความเป็นผู้หญิง คำว่า "ความเป็นผู้หญิง" (womanhood) มักจะหมายถึงภาวะของความเป็นผู้หญิงที่ผ่านเข้าสู่วัยของการมีประจำเดือนแล้ว ในขณะที่ "ความเป็นหญิง" (femininity) นั้นใช้เรียกภาวะของผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับมุมมองบทบาทด้านเพศภาวะ (gender roles) "ความเป็นหญิง" (womanliness) ก็เหมือนกันกับคำว่า "ความเป็นหญิง" (Femininity) ในความหมายหมายทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับมุมมองด้านเพศภาวะต่างๆ หากแต่คำว่า "ความเป็นเพศหญิง" (femaleness) ในความหมายทั่วไปนั้นก็คือคำที่เรียกอย่างย่อของคำว่า "ความเป็นมนุษย์เพศหญิง" (human femaleness) ส่วนคำว่า "เกี่ยวข้องกับผู้หญิง" (distaff) นั้นเป็นคำคุณศัพท์แบบโบราณที่มาจากบทบาทดั้งเดิมของผู้หญิงในฐานะคนปั่นด้าย ปัจจุบันใช้เฉพาะในงานประพันธ์แนวอนุรักษ์นิยม

⁵ man - definition Dictionary.reference.com

⁶ queen - The American Heritage Dictionary of the English Language: Fourth Edition, 2000. Bartleby.com female - The American Heritage Dictionary of the English Language: Fourth Edition, 2000. Bartleby.com

6. ความเป็นชาย (Masculinity)

ความเป็นชาย (Masculinity) หมายถึงเป็นคุณภาพของบุคคล (possessing qualities) หรือคุณลักษณะ (characteristics) ที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะเฉพาะหรือคุณลักษณะที่เหมาะสมกับเพศชาย คำว่า "ความเป็นชาย (masculinity) อาจหมายถึงมนุษย์ หรือ สัตว์ หรือ สิ่งของ ที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะของความเป็นชาย เมื่อใช้คำว่า "ความเป็นชาย" เพื่อระบุถึงความเป็นผู้ชายโดยทั่วไปอาจจะระบุระดับมากน้อยของความเป็นชายได้ เช่น ความเป็นชายมากกว่า ความเป็นชายมากที่สุด

ความเป็นชาย (Masculinity) หมายถึง สถานภาพหรือเงื่อนไขของร่างกายที่ทำให้ปรากฏคุณลักษณะของเพศชาย⁷ นอกจากนั้น ความหมายของความเป็นชาย ยังหมายถึงคุณภาพทั่วไปของคุณลักษณะความเป็นชาย⁸

โฆษณาอาหารเสริมยี่ห้อหนึ่ง

ผู้ชาย/วัดความเป็นชาย

7. ความเป็นหญิง (Femininity)

ความเป็นหญิง (Femininity) บางครั้งใช้คำว่า ความเป็นผู้หญิง (womanliness) หรือ สภาวะของการเป็นผู้หญิง (womanhood) คือชุดของ คุณสมบัติ (attributes) พฤติกรรม และ บทบาทโดยทั่วไปที่เชื่อมโยงเปลี่ยนผ่านระหว่างการเป็นเด็กหญิงและผู้หญิง ความเป็นหญิงถูกสร้างความหมายผ่านปัจจัยการหล่อหลอมทางสังคมและปัจจัยทางชีววิทยา⁹ การให้ความหมายในลักษณะนี้แตกต่างไปจากการให้คำจำกัดโดยใช้ปัจจัยด้านชีววิทยาของเพศหญิงอย่างง่าย มาอธิบายด้านเดียว¹⁰ ดังนั้นผู้หญิง ผู้ชาย และคนข้ามเพศสามารถที่จะแสดงอุปนิสัยและคุณลักษณะความเป็นหญิงได้ทั้งสิ้น

ผู้หญิง-ความเป็นหญิงในแบบต่างๆ

อุปนิสัยที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับความเป็นหญิงยังรวมถึงปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมและในหลายๆ กรณีขึ้นอยู่กับบริบททางพื้นที่และภูมิประเทศที่แตกต่างหลากหลายอีกด้วย¹¹

8. เพศภาวะ (Gender)

"เพศภาวะ" หมายความว่า ภาวะความเป็นหญิงความเป็นชายที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่งๆ¹²

เพศภาวะ (Gender) หมายถึงระดับของคุณลักษณะที่ใช้แยกความแตกต่างระหว่าง "เพศชาย" (males) และ "เพศหญิง" (females) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของการแยกความแตกต่างระหว่าง "ผู้ชาย" (men) และ "ผู้หญิง" (women) และ "ความเป็นชาย" (masculine) และ "ความเป็นหญิง" (Feminine)

⁷ James Patrick Chaplin. 1985. Dictionary of Psychology. Laurel Press

⁸ Miller-Keane, Benjamin Frank Miller, Marie T. O'Toole. 2005. Miller-Keane encyclopedia and dictionary of medicine, nursing, and allied health. Saunders

⁹ Marianne van den Wijngaard (1997). *Reinventing the sexes: the biomedical construction of femininity and masculinity. Race, gender, and science.* Indiana University Press. pp. 171 pages. <http://books.google.com/books?id=Dn5ci9BHbKqC&pg=PA1&dq=en#v=onepage&q=false>. Retrieved June 3, 2011.

Hale Martin, Stephen Edward Finn (2010). *Masculinity and Femininity in the MMPI-2 and MMPI-A.* U of Minnesota Press. pp. 310 pages. <http://books.google.com/books?id=5KLPm9T7MC&pg=PA30&dq=en#v=onepage&q=Biolog%20of%20femininity&f=false>. Retrieved June 3, 2011.

Pamela J. Kalbfleisch, Michael J. Cody (1995). *Gender, power, and communication in human relationships.* Psychology Press. pp. 366 pages. <http://books.google.com/books?id=up1SCh52NP8C&pg=PA333&dq=#v=onepage&q=Biolog%20of%20femininity%20gender&f=false>. Retrieved June 3, 2011.

Richard Dunphy (2000). *Sexual politics: an introduction.* Edinburgh University Press. pp. 240 pages.

<http://books.google.com/books?id=NVPQkt0bVpAC&pg=PA37&dq=#v=onepage&q=Biolog%20of%20femininity%20gender&f=false>. Retrieved June 3, 2011.

¹⁰ Ferrante, Joan. *Sociology: A Global Perspective* (7th ed.). Belmont, CA: Thomson Wadsworth. pp. 269–272. ISBN 0840032048.

Gender, Women and Health: What do we mean by "sex" and "gender"? The World Health Organization

¹¹ Witt, edited by Charlotte (2010). *Feminist Metaphysics: Explorations in the Ontology of Sex, Gender and Identity.* Dordrecht: Springer. p. 77. ISBN 9048137829.

¹² จากมาตรา ๔ ในร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ พ.ศ. ... (ฉบับประชาชน)

ตามที่สังคมกำหนดสร้างให้บุคคลนั้นๆ เพศภาวะ (Gender) ขึ้นอยู่กับบริบท ลักษณะนิสัยที่แตกต่าง หลากหลายอันเนื่องมาจาก "เพศ" (sex) จนกระทั่ง "บทบาททางสังคม" (social roles) และ "อัตลักษณ์ด้านเพศภาวะ" (gender identity)

จอห์น มอนนี่ (John Money) นักเพศวิทยาเสนอคำศัพท์ที่แยกความแตกต่างระหว่างเพศทางชีวภาพหรือเพศโดยกำเนิด (biological sex) และ เพศภาวะในฐานะบทบาท (gender as a role) ไว้ในปี 1955 ซึ่งก่อนหน้านี้การคำว่า "เพศภาวะ" ไม่ใช่คำที่ใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับ "บทบาทหญิงชายและความหลากหลายทางเพศ" หากแต่ใช้ในการแยกความแตกต่างระหว่าง "เพศชาย" และ "เพศหญิง" เท่านั้น¹³ แต่การนำเสนอความหมายของคำว่า "เพศภาวะ" ในด้านที่เป็นบทบาททางเพศไม่ได้เป็นที่นิยมแพร่หลาย จนกระทั่งทศวรรษที่ 1970s เมื่อทฤษฎีว่าด้วยสิทธิสตรีได้กล่าวถึงการแยกแยะความแตกต่างของเพศทางชีววิทยาหรือเพศโดยกำเนิดและเพศที่สังคมกำหนดสร้างขึ้น (social construct) ในปัจจุบันความแตกต่างนี้จึงถือความแตกต่างที่เป็นไปตามบริบทอย่างเคร่งครัดดังปรากฏในงานวิชาการด้านสตรีศึกษา¹⁴ และในเอกสารขององค์กรระหว่างประเทศเช่นองค์การอนามัยโลก¹⁵ แต่อย่างไรก็ตามความหมายของเพศภาวะในบริบททางวิชาการอื่นๆ ของงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์ยังหมายรวมไปถึงความแตกต่างด้าน "เพศ" (sex) ด้วยหรือบางครั้งก็อาจใช้แทนคำว่า "เพศ" (sex) ไปเลย¹⁶

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงในความหมายของคำว่า "เพศภาวะ" จะค่อยๆ เพิ่มความแตกต่างชัดเจนมากขึ้นในงานวิชาการที่สามารถสืบค้นได้จนกระทั่งทศวรรษ 1980s แต่ก็ยังมีความคืบหน้าไปในอีกด้านหนึ่งของการใช้คำนี้ในงานวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งสามารถสังเกตได้จากรายงานของคณะกรรมการอาหารและยาของสหรัฐที่เริ่มใช้ "gender" แทนคำว่า "sex" ในปี 1993¹⁷ ทำให้คำว่า Gender เป็นคำทั่วไปที่ใช้หมายถึงกลไกชีวภาพหรือสรีระศาสตร์ (physiology) ของสัตว์ที่มีไข่มนุษย์โดยไม่มีนัยด้านบทบาททางสังคมแต่อย่างใด¹⁸ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำนี้ในความหมายที่เชื่อมโยงความหมายของเพศโดยกำเนิด กลไกชีวภาพหรือสรีระศาสตร์และบทบาททางสังคมในงานวิชาการสตรีนิยมว่าด้วยเรื่อง "การมีจิตใจเหมือนเพศตรงข้าม" (transsexualism) ในปี 1978¹⁹

9. บทบาทด้านเพศภาวะ (Gender roles)

บทบาทด้านเพศภาวะ (Gender roles) หมายถึงกรอบวิถีปฏิบัติหรือปทัสถาน (norms) ทางสังคมและพฤติกรรมที่ความเหมาะสมกับบริบทของสังคมวัฒนธรรมหนึ่งๆ ของบุคคลเพศใดเพศหนึ่ง ซึ่งวิถีปฏิบัติหรือปทัสถานนี้จะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมต่างๆ และตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีความคิดเห็นว่าบทบาทด้านเพศภาวะมีความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งก็เป็นไปตามความแตกต่างหลากหลายของพฤติกรรมและบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลซึ่งอย่างน้อยถูกกำหนดมาจากปัจจัยด้านวัฒนธรรมและปัจจัยด้านสภาพสังคมที่บุคคลนั้นๆ ใช้ชีวิตอยู่ ผลผลิตจากประสบการณ์ในกระบวนการหลอมรวมทางสังคม (socialization experiences) หรือบทบาทด้านเพศภาวะที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากความแตกต่างด้านเพศกำเนิดและกลไกชีวภาพหรือสรีระศาสตร์²⁰ แม้ว่าความคิดที่เห็นว่าเพศภาวะนั้นแตกต่างไปตามสภาพแวดล้อมในการทำงานและความสัมพันธ์ของคนในสังคมนั้นได้ลดความสำคัญลงและสิ้นไหลเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไปตามกระแสตรินิยม สิทธิสตรี หรืออิทธิพลทางเศรษฐกิจ แต่ก็ยังคงมีการคำนึงถึงความแตกต่างในบทบาทด้านเพศภาวะ (gender roles) อยู่ในเกือบทุกๆ สังคม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงบทบาทด้านเพศภาวะที่เด่นชัดมากในช่วงเวลาเฉพาะ เช่น ในภาวะสงคราม หรือ ในภาวะฉุกเฉินอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ ผู้หญิงได้รับอนุญาตให้รับหน้าที่ซึ่งในภาวะปกติอาจจะเป็นหน้าที่ของผู้ชายเช่นการเป็นพลทหาร หรือผู้ชายอาจต้องรับหน้าที่ที่เป็นหน้าที่ของผู้หญิงได้ เช่นการเป็นบุรุษพยาบาล

¹³ Udry, J. Richard (November 1994). "The Nature of Gender". *Demography* **31** (4): 561–573. doi:10.2307/2061790. JSTOR 2061790. PMID 7890091. http://www.northeastern.edu/womenstudies/graduate/courses/course_material/men_women_social/documents/Udry_Nature_of_Gender.pdf.

Haig, David (April 2004). "The Inexorable Rise of Gender and the Decline of Sex: Social Change in Academic Titles, 1945–2001". *Archives of Sexual Behavior* **33** (2): 87–96. doi:10.1023/B:ASEB.0000014323.56281.0d. PMID 15146141. http://www.esm.harvard.edu/faculty/haig/Publications_files/04InexorableRise.pdf. Retrieved 2012-01-11.

¹⁴ For example, the definition and use of the term in G. Argyrous and Frank Stilwell, *Economics as a Social Science: Readings in Political Economy*, 2nd ed., (Pluto Press, 2003), in the feminist economics section, pages 238–243, especially pages 233 and 234.

¹⁵ "What do we mean by "sex" and "gender"?". *World Health Organization*. <http://www.who.int/gender/whatisgender/en/index.html>. Retrieved 2012-01-11.

¹⁶ [^] *Oxford English Dictionary* (2d ed. (online) 1989), as accessed Aug. 22, 2010, *gender*, noun, sense 3b. *The American Heritage Dictionary of the English Language* (Boston, Mass.: Houghton Mifflin, 3d ed. 1992 (ISBN 0-395-44895-6)), *gender*, sense 2 and *Usage Note*.

¹⁷ Benewick, Robert and Green, Philip, *Shulamith Firestone 1945–*, *The Routledge dictionary of twentieth-century political thinkers* (2nd Edition), Routledge, 1998, pp. 84–86. ISBN 0415096235

¹⁸ อ้างแล้ว Haig, David (April 2004). "The Inexorable Rise of Gender and the Decline of Sex: Social Change in Academic Titles, 1945–2001". *Archives of Sexual Behavior* **33** (2): 87–96.

¹⁹ Yudkin, M. (1978). *Transsexualism and women: A critical perspective*. *Feminist Studies*, 4(3), 97–106.

²⁰ "What do we mean by "sex" and "gender"?". *World Health Organization*. <http://www.who.int/gender/whatisgender/en/index.html>. Retrieved 2012-01-11.

10. ความแตกต่างระหว่าง "เพศ" กับ "เพศภาวะ" (Sex and gender distinction)

ความแตกต่างระหว่าง "เพศ" (sex) กับ "เพศภาวะ" (gender) คือความคิดที่แยก "เพศ" ในความหมายด้านกลไกทางชีววิทยาจาก "เพศภาวะ" ในความหมายเชิงวัฒนธรรมหรือความหมายที่กำหนดสร้างจากการประสมการณของเพศใดเพศหนึ่ง (learned significance of sex)

11. การใช้ภาษาในการสื่อสารอย่างเป็นทางการต่อเพศภาวะ (Gender neutrality in language)

ความเป็นกลางในวิธีการสื่อสารด้านเพศภาวะ (Gender neutrality in language) คือรูปแบบการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมาย ที่มุ่งจะลดหรือขจัดข้อสันนิษฐานต่อเพศภาวะ หรือ เพศโดยกำเนิดของบุคคลที่ข้อความนั้นๆ กล่าวถึง ผู้ที่สนับสนุนให้มีการใช้ภาษาในการสื่อสารอย่างเป็นทางการต่อเพศภาวะให้เหตุผลว่าบ่อยครั้งที่ภาษาที่ใช้สื่อสารมีนัยยะที่ยกย่อง "เพศชาย" (males) มากกว่า หรือสะท้อนความไม่เสมอภาคกันระหว่างหญิงและชายของรัฐและสังคมนั้นๆ²¹ หากดูจากหนังสือคู่มือการใช้ภาษาอังกฤษ (The handbook of English linguistics) ก็จะพบว่าคำสรรพนามทั่วไปมักจะเป็นคำที่ใช้หมายถึงความเป็นผู้ชาย ยิ่งไปกว่านั้นภาษาอังกฤษดั้งเดิมหรือตามประเพณีนิยมมักถือให้ "ผู้ชาย" (men) เป็นต้นแบบของเผ่าพันธุ์มนุษย์²² คำที่หมายถึง "ผู้หญิง" (women) มักจะเป็นคำที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ต่อยกว่าและบ่อยครั้งใช้สำหรับเพศสำรอง²³ การใช้ภาษาที่เน้นความแตกต่างระหว่างชายหญิงถูกวิพากษ์วิจารณ์บนหลักเหตุผล 2 ประการคือ ประการแรก เป็นการสะท้อนถึงอคติของสังคม²⁴ ประการที่สอง เป็นการช่วยธำรงรักษา "อคติ" ทางสังคมนั้นไว้ ยกตัวอย่างเช่น ในงานวิชาการด้านเด็กและเยาวชนชี้ว่าคำที่เด็กๆ ได้ยินจะส่งผลถึงความคิดต่อความเหมาะสมด้านเพศภาวะของอาชีพบางอาชีพ²⁵ ยกตัวอย่างเช่นคำว่า "นายทหาร" "นายตำรวจ" "นายแพทย์" "นางพยาบาล" เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ชี้ว่าทั้งชายและหญิง (รวมถึงกลุ่มหลากหลายทางเพศ) สมัยครงานในสัดส่วนที่เท่าๆ กันมากขึ้นเมื่อมีการใช้ภาษาที่เป็นกลางต่อเพศภาวะในประกาศรับสมัครงาน อย่างเช่น การปฏิเสธที่จะไม่ใช้คำสรรพนามทั่วไป "เขา" (he) หรือ "คน" (man)²⁶ อย่างไรก็ตามยังมีนักวิจารณ์บางท่านตั้งข้อสังเกตว่าการไม่เลิกใช้คำในภาษาสื่อสารที่เน้นความแตกต่างระหว่างเพศชัดเจนนั้นมิใช่เป็นเรื่องบังเอิญ หากแต่เป็นความตั้งใจที่จะธำรงรักษาระบบสังคมแบบชายเป็นใหญ่ (หรือฝ่ายพ่อเป็นใหญ่) (patriarchal society)²⁷ มีนักวิจารณ์ท่านอื่นๆ อีกที่ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการใช้คำว่า "ผู้ชาย" อาจจะทำให้ความหมายถึงการปรามาสหรือการหลุดติดตลกได้ ยกตัวอย่างวลีเช่น "ผู้ชายบางคนเป็นผู้หญิง" ("Some men are female")²⁸ ซึ่งตรงกับวลีในภาษาไทยที่ผู้ชายมักใช้บริภาษกันเองว่า "หน้าตัวเมีย" เป็นต้น

12. แนวคิดสตรีนิยม (Feminism)

แนวคิดสตรีนิยมคือภาพรวมของขบวนการเคลื่อนไหวที่มุ่งไปเพื่อการให้ความหมาย การจัดตั้ง และการปกป้องความเสมอภาคทางการเมือง ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคมและความเสมอภาคในโอกาสของผู้หญิง²⁹ แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่เชื่อมชอนกับแนวความคิด "สิทธิสตรี" (women's rights) หลักสำคัญของแนวความคิดสตรีนิยม (feminism) คือการให้ความสนใจในประเด็นปัญหาของสตรี (women's issues) แต่เพราะว่าแนวความคิดสตรีนิยมมุ่งสู่การให้ได้มาซึ่งความเสมอภาคด้านเพศภาวะ (gender equality) นักสตรีนิยมบางคนเสนอว่าการปลดปล่อยผู้ชาย (men's liberation) กลายเป็นส่วนหนึ่งที่จำเป็นของแนวคิดสตรีนิยมและผู้ชายล้วนถูกทำร้ายโดยระบบคิดเพศนิยม (sexism) และการแบ่งบทบาทด้านเพศภาวะ (gender roles) ด้วยเช่นกัน

²¹ Bodine, Ann (1998). Cameron, Deborah. ed. "Androcentrism in Prescriptive Grammar" in *The Feminist Critique of Language*. Routledge. ISBN 0415164001. Chappell, Virginia (2007). "Tips for Using Inclusive, Gender Neutral Language".

²² Churchyard, Henry. "Jane Austen and other famous authors violate what everyone learned in their English class". <http://www.crossmyt.com/hc/linghebr/austtheir.html>. Retrieved 2012-01-11.

²³ Curzan, Anne (2003). *Gender shifts in the history of English*. Cambridge University Press. ISBN 0521820073.

²⁴ Freeman, Jo (1979). *Women, a feminist perspective*. Mayfield Publishing Company. ISBN 0874844223.

²⁵ Jacobsen, Carolyn. "Some Notes on Gender-Neutral Language".

<http://web.archive.org/web/20100702092056/http://www.english.upenn.edu/~cjacobso/gender.html>. Retrieved 2012-01-11.

²⁶ Lynch, Jack. "Guide to Grammar and Style". <http://andromeda.rutgers.edu/~jlynch/Writing/s.html>. Retrieved 2012-01-11.

²⁷ Maggio, Rosalie, *Talking About People: A Guide to Fair and Accurate Language* (Phoenix, Ariz.: Oryx Press, 1997) (English glossary or dictionary with annotations).

²⁸ Peters, Pam (2004). *The Cambridge Guide to English Usage*. Cambridge University Press. ISBN 0-521-62181-X.

²⁹ "Feminism – Definition and More from the Free Merriam-Webster Dictionary". www.merriam-webster.com. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/feminism>. Retrieved 2012-01-11.

"Definition of feminism noun from Cambridge Dictionary Online: Free English Dictionary and Thesaurus". dictionary.cambridge.org. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/feminism>. Retrieved 2012-01-11.

"feminism definition – Dictionary – MSN Encarta". encarta.msn.com.

<http://encarta.msn.com/encnet/features/dictionary/DictionaryResults.aspx?refid=1861610952>. Retrieved 2012-01-11.

13. นักสตรีนิยม (Feminist) Feminist- นักสตรีนิยม

นักสตรีนิยม (feminists) คือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อและมีวิถีการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของแนวคิดสตรีนิยม³⁰

14. ข้ามเพศภาวะ (Transgender)

ข้ามเพศภาวะ (transgender) คือสภาวะของอัตลักษณ์ด้านเพศภาวะ (เอกลักษณ์เฉพาะตัวของความเป็นผู้หญิง เป็นผู้ชาย หรือไม่ก็เป็นเพศใดเพศหนึ่งในสองเพศนี้) ของบุคคลที่ไม่ตรงกับอัตลักษณ์ทางเพศที่ถูกกำหนดให้โดยผู้อื่นให้เป็น (การกำหนดอัตลักษณ์ให้โดยผู้อื่น เช่น เพศชาย (males) เพศหญิง (females) หรือ มีทั้งสองเพศ (intersex) ของผู้นั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับกลไกทางชีวภาพหรือสรีระศาสตร์/ยีนเพศ³¹ ข้ามเพศภาวะ (transgender) ไม่ได้มีนัยยะหรือหมายถึงรูปแบบที่พิเศษใดๆ ของเพศวิถี (sexual orientation) กลุ่มคนข้ามเพศภาวะอาจจะเป็นกลุ่มคนที่สนใจเพศตรงข้าม (heterosexual) สนใจเพศเดียวกัน (homosexual) สนใจทั้งเพศตรงข้ามและเพศเดียวกัน (bisexual) สนใจคนข้ามเพศด้วยกัน (pansexual) สนใจคนหลายๆ คนในเวลาเดียวกัน (polysexual) หรือ เป็นพวกไร้เพศ (asexual) กลุ่มคนข้ามเพศบางคนมีความรู้สึกว่าการระบุอัตลักษณ์ของเพศวิถีแบบอนุรักษ์นิยมนั้นไม่เพียงพอหรือใช้กับกลุ่มของพวกเขาไม่ได้ ดังนั้นคำจำกัดความของกลุ่มข้ามเพศภาวะยังคงสับสน ไม่แน่นอน แต่หมายรวมถึงคุณลักษณะเหล่านี้

- เชื่อมโยงหรือหมายถึงบุคคลที่อัตลักษณ์ทางเพศไม่เป็นไปตามเพศชาย หรือ เพศหญิง หรือ บทบาทหญิงชาย แต่รวมทั้งสองเพศ หรือสับสนไปมาระหว่างสองเพศนี้³²
- บุคคลที่ได้รับการกำหนดให้เป็น "ชาย" หรือ "หญิง" ตามเพศโดยกำเนิดแต่รู้สึกว่าเป็นเพศที่ต่างไปจากนั้นผิดหรือไม่อาจอธิบายตัวตนของตนเองได้อย่างสมบูรณ์³³
- ไม่มีคำบรรยายหรือคำอธิบายใดหรือไม่แสดงว่าเป็นเพศใดหรือแสดงบทบาทด้านเพศภาวะใดที่เป็นไปตามเพศกำเนิด³⁴

15. ความเสมอภาคด้านเพศภาวะ (Gender equality)

ความเสมอภาคด้านเพศภาวะ (หรือที่รู้จักกันในคำว่า ความเป็นธรรมด้านเพศภาวะ(gender equity) หลักความเสมอภาคด้านเพศภาวะ (gender egalitarianism) หรือ ความเสมอภาคทางเพศ (sexual equality) คือเป้าหมาย (goal) ของความเสมอภาคระหว่างเพศ³⁵ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่มาจากฐานความเชื่อว่ามีคุณค่าไม่ยุติธรรมและไม่เสมอภาคด้านเพศภาวะ ในรูปแบบต่างๆ มากมายมหาศาล

ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อความเสมอภาคด้านเพศภาวะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศตะวันตก เริ่มจากการต่อสู้เพื่อสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งในปลายศตวรรษที่ 19 จากนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิทธิในสินสมรสของสตรี ในทศวรรษ 1960s มีการพัฒนาการเคลื่อนไหวเพื่อความเสมอภาคด้านเพศภาวะมากมาย โดยมีพื้นฐานอยู่ที่ขบวนการปลดปล่อยผู้หญิงและแนวคิดสตรีนิยม อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงในทัศนคติที่เกิดขึ้นจริงๆ ยังคงเป็นการให้ความสำคัญกับปัญหาเฉพาะที่สตรีเผชิญหน้าอยู่มากกว่าที่จะมุ่งไปที่การต่อสู้เพื่อความเสมอภาคด้านเพศภาวะ การเคลื่อนไหวเหล่านี้ปรากฏผลในการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ หรือกฎหมายที่เป็นการห้ามการเลือกปฏิบัติต่อสตรี การเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือค่านิยมต่อการให้โอกาสที่เท่าเทียมกันในด้านการศึกษาต่อเด็กหญิงและเด็กชายเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ บางครั้งการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อมีการออกนโยบายสาธารณะที่กำหนดให้มีมาตรการพิเศษบังคับใช้ (affirmative action) การเปลี่ยนแปลงในด้านความเสมอภาคด้านเพศภาวะยังเกี่ยวข้องไปถึงการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติของสังคม (social views) ซึ่งรวมถึงการต่อสู้เรื่อง "ค่าแรงเสมอภาคกันในงานที่เท่าเทียมกัน" ("equal pay for equal work") ในเกือบทุกๆ อาชีพการงานที่มีให้ทั้งชายและหญิง

16. การบูรณาการเรื่องเพศภาวะ (Gender mainstreaming)

³⁰ The American Heritage Dictionary of the English Language, 4th edition. Houghton Mifflin. 2006. ISBN 9780618701728.

³¹ Gay and Lesbian Alliance Against Defamation. "GLAAD Media Reference Guide, 7th Edition", "GLAAD", USA, May 2010. Retrieved on 2011-02-24.

³² Author unknown, (2004) "...Transgender, adj. Of, relating to, or designating a person whose identity does not conform unambiguously to conventional notions of male or female gender, but combines or moves between these..." *Definition of transgender* from the *Oxford English Dictionary*, draft version March 2004. Retrieved on 2007-04-07.

³³ *USI LGBT Campaign - Transgender Campaign*. Retrieved 2007-03-06.

³⁴ *Stroud District Council "Gender Equality SCHEME AND ACTION PLAN 2007"*.

³⁵ United Nations. Report of the Economic and Social Council for 1997. A/52/3.18 September 1997, at 28: "Mainstreaming a gender perspective is the process of assessing the implications for women and men of any planned action, including legislation, policies or programmes, in all areas and at all levels. It is a strategy for making women's as well as men's concerns and experiences an integral dimension of the design, implementation, monitoring and evaluation of policies and programmes in all political, economic and societal spheres so that women and men benefit equally and inequality is not perpetuated. The ultimate goal is to achieve gender equality."

การบูรณาการเรื่องเพศภาวะ (gender mainstreaming) คือกรอบแนวคิดของหลักการประเมินนัยยะสำคัญของแผนปฏิบัติการตามนโยบายสาธารณะที่ส่งผลต่อหญิงและชายแตกต่างกัน ซึ่งหมายรวมถึงการตรากฎหมายและโครงการเพื่อประโยชน์สาธารณะของรัฐบาลในทุกพื้นที่และทุกระดับ หลักการบูรณาการหรือหลักการประเมินนัยยะสำคัญ (mainstreaming) จะก่อให้เกิดการคำนึงถึงสาระต่อความสำคัญต่อภาพรวมของค่านิยมที่มีต่อหญิงและชายที่แตกต่างกัน³⁶ กรอบแนวคิดการบูรณาการเรื่องเพศภาวะ (gender mainstreaming) ถูกนำเสนอครั้งแรกในปี 1985 ในการประชุมระดับสากลครั้งที่สามว่าด้วยเรื่องผู้หญิงที่กรุงไนโรบี แนวความคิดนี้ได้รับการพัฒนาในชุมชนพัฒนาของสหประชาชาติ³⁷ ซึ่งเป็นแนวความคิดเดียวกับที่ได้ถูกนำเสนออย่างเป็นทางการอีกครั้งในปี 1995 ในการประชุมระดับสากลครั้งที่สี่ว่าด้วยเรื่องผู้หญิงที่กรุงปักกิ่ง

ความหมายอย่างเป็นทางการที่นิยามกรอบแนวคิดการบูรณาการเรื่องเพศภาวะตามที่สภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติยึดถือ:

การบูรณาการมุมมองด้านเพศภาวะคือกระบวนการประเมินนัยยะสำคัญของแผนปฏิบัติการตามนโยบายของรัฐต่อหญิงและชาย ซึ่งรวมถึงนโยบายด้านกฎหมายหรือโครงการพัฒนาต่างๆ ในทุกพื้นที่และทุกระดับ การบูรณาการมุมมองด้านเพศภาวะเป็นยุทธศาสตร์สำหรับการทำการบูรณาการมิติด้านการออกแบบ การลงมือปฏิบัติ การกำกับ และการประเมินนโยบายสาธารณะด้านต่างๆ และกำหนดนโยบายด้านทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงการแก้ไขปัญหาและผลกระทบต่อที่มีต่อทั้งหญิงและชายเพื่อให้มั่นใจว่าทั้งหญิงและชายจะได้รับประโยชน์จากนโยบายนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกันและขจัดความเหลื่อมล้ำระหว่างหญิงชายให้หมดไป เป้าหมายสูงสุดคือการบรรลุความเสมอภาคด้านเพศภาวะ (gender equality)³⁸

17. มุมมอง/มิติเพศภาวะ (Gender Perspective)

มุมมองหรือมิติเพศภาวะ (gender perspective) ให้ความสนใจที่ผลกระทบของเพศภาวะต่อโอกาสของบุคคล บทบาททางสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์กันของคนในสังคม การแปรนโยบายสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ เป้าหมายของโปรแกรมหรือโครงการขององค์กรระดับนานาชาติและองค์กรระดับชาติที่มีผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อเพศภาวะ และในทางกลับกันที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาของสังคม เพศภาวะคือส่วนประกอบสำคัญในทุกๆ มิติของเศรษฐกิจ สังคม ชีวิตประจำวันและชีวิตส่วนตัวของปัจเจกบุคคลและประชาสังคมและของบทบาทหญิงชายที่แตกต่างกันที่กำหนดโดยสังคม

การมีเทคโนโลยีและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่กำลังเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ต่อโลกของหญิงและชาย เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจที่จะเลือกและเปลี่ยนงานที่หญิงและชายทำ ในขณะที่เดียวกันเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีชีวภาพ และ นาโนเทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการพัฒนาหมายความว่าเทคโนโลยีกำลังเพิ่มการนำเสนอขีดความสามารถที่เป็นเสมือนส่วนประกอบสำคัญของการ

18. ความหลากหลายด้านเพศภาวะ (gender diversity)

"ความหลากหลายทางเพศ" (gender diversity)³⁹ เป็นความคิดที่ต้องการเปิดพื้นที่ให้กับการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางเพศของมนุษย์ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ของสังคม

ความคิดเรื่อง "ความหลากหลายทางเพศ" เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ทำความเข้าใจพฤติกรรม อัตลักษณ์ และการปฏิบัติทางเพศของมนุษย์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีการถกเถียงกันมายาวนานในประวัติศาสตร์ "ความหลากหลายทางเพศ" ยังเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงในเชิงแนวคิดทฤษฎีจากสภาวะความคิดต่างๆ ในสังคมตะวันตก ซึ่งแบ่งออกเป็นสองขั้วใหญ่สองขั้ว ระหว่างขั้วที่เชื่อในระบบสองเพศ หรือความเป็นเพศตามธรรมชาติที่มีเพียงเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น และจะปฏิเสธหรือตำหนิการแสดงอัตลักษณ์/พฤติกรรมทางเพศที่ไม่ตรงกับเพศตามธรรมชาติ กับขั้วที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถแสดงพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึก และอัตลักษณ์ทางเพศได้หลากหลายโดยไม่จำเป็นต้องผูกติดอยู่กับเพศตามธรรมชาติหรือเพศสรีระแต่อย่างใด

ฐานความคิดเรื่อง "ความหลากหลาย" ทางเพศ มาจากวิกฤตความรู้ที่เกิดจากทัศนะแบบสมัยใหม่ (Modernist Perspective) ซึ่งอธิบายเพศของมนุษย์ในแนวพัฒนาการหรือกระบวนการที่เป็นระนาบเส้นตรง และเชื่อในความมีอยู่จริงตามธรรมชาติ หรือมี "แก่นแท้" ของความเป็นเพศทางชีววิทยา วิกฤต

³⁶ Booth, C. and Bennett, (2002) 'Gender Mainstreaming in the European Union', European Journal of Women's Studies 9 (4): 430-46.

³⁷ II. The Origins of Gender Mainstreaming in the EU', *Academy of European Law online*

³⁸ United Nations. "Report of the Economic and Social Council for 1997". A/52/3.18 September 1997.

³⁹ เรียบเรียงจากบทความวิชาการ "แนวคิดทฤษฎีเรื่อง "ความหลากหลายทางเพศ" เขียนโดย ดร. นฤพนธ์ ตังวิริยะ <http://www.sac.or.th/main/uploads/article/Sexual-diversity.pdf> retrieved 2012-01-11

ดังกล่าวนี้ถูกทำลายด้วยความคิดแบบพหุลักษณะ (Pluralism) ซึ่งพยายามอุดช่องว่างที่วิทยาศาสตร์เคยทิ้งไว้ โดยเฉพาะเรื่องความซับซ้อนของประสบการณ์ชีวิตทางเพศของมนุษย์ (William Simon, 2003:28)

การทำลายด้วยความคิดแบบพหุลักษณะอาศัยวิธีการรื้อถอนสิ่งที่คิดว่าเป็นจริงแบบธรรมชาติ (Denaturalization) เพื่อค้นหาความหมายของ "เพศสรีระ" พฤติกรรม อารมณ์และการแสดงออกทางเพศเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นหรือเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม และถูกแสดงออกโดยประสบการณ์ชีวิตของบุคคล เป้าหมายของการรื้อถอนนี้คือการวิพากษ์วิธีการจัดประเภท (Categorization) หรือการจำแนก "เพศ" (ทั้งเพศสรีระและพฤติกรรม) ของมนุษย์ให้อยู่เป็นพวกๆ หรือเป็นหมู่เป็นเหล่า เพราะการจัดจำแนกทำให้ประสบการณ์ชีวิตทางเพศของมนุษย์กลายเป็นสิ่งเหมารวม เมื่อเรายิ่งเชื่อในการจัดพวกหรือจัดประเภทมากเท่าใดเราก็จะยิ่งคิดว่าเรื่องเพศจะต้องมีหมวดหมู่ที่ชัดเจน แต่หมวดหมู่เหล่านั้นวางอยู่บนฐานคติเรื่อง "เพศสภาพ" ที่แบ่งเป็นสองด้านคือ ผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งฐานคตินี้มาจากกระบวนทัศน์วิทยาศาสตร์ที่มองว่า "เพศ" เป็นเรื่องของสรีระตามธรรมชาติที่จะมีเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น สำหรับการอธิบายความจริงต่างๆ ด้วยเหตุนี้ การรื้อถอนวิธีการจัดจำแนกเพศจึงเป็นการรื้อถอนกระบวนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ที่สร้างทฤษฎีเพศด้วยการมองเชิง "หน้าที่นิยม" (Functionalism) ที่ผิวเผินเกินไป (Simon, 2003:30) แต่เดิม วิทยาศาสตร์อธิบายชีวิตทางเพศของมนุษย์ในฐานะเป็นการแสดงออกทางความต้องการทางเพศเท่านั้น แต่ทัศนะแบบพหุลักษณะ เช่น แนวคิดแบบควีรี่ มองว่าชีวิตทางเพศ หรืออารมณ์ทางเพศของ มนุษย์มีไขเพียงแรงขับเคลื่อนตามธรรมชาติหรือเป็นสัญญาณตามธรรมชาติ แต่เป็นการทำให้การแสดงอารมณ์ความปรารถนากลายเป็นเรื่องทางเพศ (sexualized representation of desire) (Simon, 2003:28) การแสดงความรู้สึกนี้เปิดโอกาสให้บุคคลสร้างและเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ทางเพศของตัวเอง และการแสดงออกดังกล่าวก็มีความซับซ้อนและคาดเดาไม่ได้ ซึ่งส่งผลให้เรื่องราวชีวิตทางเพศของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ วิลเลียม ไชมอน (2003) กล่าวว่าถึงแม้ข้อเท็จจริงในชีวิตของมนุษย์จะยังเหมือนเดิมแต่การให้ความหมายต่อข้อเท็จจริง นั้นเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เพราะบุคคลสามารถต่อเติมเสริมแต่งจินตนาการทางเพศจากความจริงของตัวเอง การแสดงความรู้สึกโดยใช้เพศเป็นสื่อจึงมีความหมายที่เปิดกว้าง ศักยภาพดังกล่าวนี้ ถูกมองข้ามไปในการศึกษาของวิทยาศาสตร์ ซึ่งทำให้เกิดข้อสงสัยว่าคำอธิบายเกี่ยวกับความเป็นสากลในเรื่องเพศมีอยู่จริงหรือไม่ ถ้าบุคคลสามารถให้ความหมายต่อความจริงทางเพศของตัวเองที่มีผลต่อการแสดงความรู้สึกที่มีเพศเป็นสื่อ ฉะนั้น ความจริงเกี่ยวกับเพศก็ย่อมจะถูกสร้างแตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ชีวิตทางสังคมที่เกี่ยวกับเรื่องเพศมิได้มีอยู่ได้ด้วยตัวของมันเองตามที่วิทยาศาสตร์เคยบอก เช่น บอกว่าประสบการณ์ทางเพศในวัยเด็กจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางเพศในตอนที่โตเป็นผู้ใหญ่ ในทางกลับกัน ชีวิตทางสังคมในเรื่องเพศของมนุษย์กลับเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเอง มีไขสิ่งที่มีอยู่แล้ว เพราะประสบการณ์ในวัยเด็กจะถูกให้ความหมายไปตามช่วงเวลาและสถานการณ์ที่ต่างกันซึ่งไม่ได้เป็น "ตัวบังคับ" ให้เกิดพฤติกรรมทางเพศอย่างใดอย่างหนึ่งแต่อย่างใด ข้อเถียงดังกล่าวนี้มีฐานคิดที่เชื่อว่าเรื่องเพศเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากสังคม (Simon, 2003:29)

19. อัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity)

อัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) หมายถึงสามารถรับรู้ได้ในส่วนลึกและประสบการณ์ทางเพศภาวะ (gender) ของเฉพาะบุคคลที่อาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเพศโดยกำเนิด รวมทั้งอารมณ์ความรู้สึกและการทำงานของร่างกายเฉพาะตน (ที่อาจจะเกิดมาจากการเลือกโดยอิสระของบุคคลนั้น หรืออาจจะเกิดมาจากการตัดแปลงรูปลักษณะหรือกลไกการทำงานของร่างกายโดยวิธีการทางการแพทย์ การทำศัลยกรรมหรือวิธีการอื่นใด) และการแสดงออกของเพศภาวะในด้านอื่นๆ ที่หมายรวมถึงการแต่งกาย การพูดจาและกริยาท่าทางต่างๆ⁴⁰

รศ. ดร. ชลิดาภรณ์ สงสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นิยามความหมายของ อัตลักษณ์ทางเพศว่า "เกี่ยวข้องกับทางเลือกที่จะแสดงออกในทางร่างกาย กิริยามารยาท และวิถีชีวิตของคนที่จะเป็นหญิง หรือชาย ซึ่งอาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องในระดับต่าง ๆ กับการกำหนดหรือรับรองของรัฐและสังคม" และ "อัตลักษณ์ทางเพศยังมีแง่มุมของการเลือกและแสดงออกของรสนิยมและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และการเกี่ยวข้องในทางเพศทั้งพวกรัก/มีเซ็กซ์กับคนต่างเพศเท่านั้น คนรักและ/หรือมีเซ็กซ์กับเพศเดียวกัน และพวกที่ชอบ ทั้งสองเพศ/เพศสภาพ รสนิยมและวิถีชีวิตที่ต่างไปจากรักต่างเพศถูกมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติหรือเป็นเรื่องของคนส่วนน้อย ก็เลยไม่มีที่ทางและถูกกีดกันจากชีวิตทางสังคมการเมือง...อัตลักษณ์ทางเพศสะท้อนการต่อรองและขัดแย้งของคนหลายกลุ่มในระบบที่บังคับและจำกัดการเลือกและวิถีชีวิตเรื่องเพศและเพศสภาพ..."⁴¹

⁴⁰ Introduction to the Yogyakarta Principles, November 2006

⁴¹ <http://www.sapaan.org/article/65.htm> retrieved 2012-01-11

20. เพศวิถี (sexuality)

เพศวิถี (sexuality) หมายถึงการที่บุคคลหนึ่งจะมีความรู้สึกประทับใจ สนใจ รัก มีความรู้สึกทางเพศ และมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลซึ่งมีเพศภาวะ (gender) เดียวกันกับหรือแตกต่างจากตนเองหรือเหมือนกันกับตนเอง⁴²

21. การเลือกปฏิบัติต่อสตรี (discrimination against women)

“การเลือกปฏิบัติต่อสตรี” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก การกีดกัน การไม่ยอมรับ หรือการจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศหญิง อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน⁴³

22. ความรุนแรงต่อสตรี (violence against women)

“ความรุนแรงต่อสตรี” หมายความว่า การกระทำใดๆ ต่อสตรีจนก่อให้เกิดหรือน่าจะก่อให้เกิดอันตราย ต่อร่างกาย จิตใจ เพศ หรือเสื่อมเสียต่อสิทธิเสรีภาพ ชื่อเสียงเกียรติคุณ หรือขัดขวางการเข้าถึง การใช้ หรือได้ประโยชน์ซึ่งสิทธิประโยชน์หรือโอกาสที่ควรได้โดยชอบและให้หมายความรวมถึงการคุกคามทางเพศด้วย ซึ่งหมายถึง การกระทำใด ๆ ด้วยวาจา ถ้อยคำ ทำทาง แสดงด้วยเสียง รูปภาพ เอกสาร ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือสิ่งของลามกอนาจารเกี่ยวกับเพศ หรือกระทำการอย่างอื่นในทำนองเดียวกันโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนรำคาญ ได้รับความอับอายหรือรู้สึกถูกละเมิดเหยียดหยามและให้หมายรวมถึงการติดตามรังควานหรือการกระทำการใดที่ก่อให้เกิดบรรยากาศไม่ปลอดภัย โดยปราศจากเหตุอันสมควร⁴⁴

23. สตรีศึกษา (women’s studies)

อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ ที่ปรึกษาคณะกรรมการศูนย์สตรีศึกษา ภาควิชาและศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้คำอธิบาย “สตรีศึกษา” ว่า ในฐานะที่เป็นวิชาถูกพัฒนาขึ้นมาในสถาบันทางวิชาการในโลกตะวันตกตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมาในประเทศอังกฤษ วิชาแรกของสตรีศึกษาสายอังกฤษเปิดสอนโดย จูเลียต มิทเชลล์ (Juliet Mitchell) ในสถาบันชื่อ Anti-University เมื่อปี ค.ศ. 1968-9 (พ.ศ. 2511-2) ในสหรัฐอเมริกา สตรีศึกษาในฐานะเป็นหลักสูตรเต็มรูป เปิดการสอนที่ San Diego State University ในปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) จุดเน้นของสตรีศึกษาคือเป็นสหวิทยาการ หรือสหสาขาวิชา ครอบคลุมข้ามมนุษยศาสตร์ (humanities) สังคมศาสตร์ (Social sciences) และวิทยาศาสตร์ (sciences) สาขาต่าง ๆ สิ่งที่สตรีศึกษาพยายามทำไม่เพียงแต่นำเอามิติมุมมองทางวิชาการของนักสตรีนิยมเข้ามาสู่โครงสร้างที่ดำรงอยู่ของมหาวิทยาลัย เช่น การเรียน การสอน ในสาขาวิชาต่างๆ เท่านั้น แต่พยายามที่จะปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และเนื้อหาของวิชา ต่าง ๆ เพื่อให้สะท้อนถึงความหวัง ปัญหาและผลประโยชน์ต่าง ๆ ของผู้หญิงอีกด้วย

ในบทความที่เขียนขึ้นเมื่อตอนต้น ๆ ของการเรียนการสอนสตรีศึกษา เอเดรียน ริช (Adrienne Rich) (1975) ว่า ลักษณะ “ชายเป็นศูนย์กลาง” (androcentric) ของมหาวิทยาลัยจะต้องถูกเปลี่ยนแปลง ก่อนที่สตรีศึกษาจะถูกมองว่าเป็นเพียง “แฟชั่น” ชั่วครั้งชั่วคราวของหลักสูตรชายเป็นศูนย์กลางที่ “แท้จริง” พุดอีกอย่างหนึ่งคือถ้าโครงสร้างของการศึกษาในมหาวิทยาลัยยังไม่ถูกเปลี่ยนแปลงจากที่เคยเป็นมา คือมีลักษณะแบบชายเป็นศูนย์กลางตรานั้น สตรีศึกษาก็จะถูกมองว่าเป็นกระแสที่เข้ามาชั่วคราวเท่านั้น อนึ่ง เอเดรียน ริช ยังเสนอต่อไปอีกว่า สตรีศึกษาจะต้องเป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียน-ผู้สอนสามารถเข้าถึงกันได้ในฐานะ “ส่วนตัว” (personal) และจะต้องมีลักษณะ “ต่อต้าน ลำดับชั้นสูงต่ำของการบังคับบัญชา” (anti-hieraschical style) ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิง สามารถ “สำรวจ และค้นหารรรดารากเหง้าต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงพวกเธอเข้าด้วยกันทั้งหมด”

อย่างไรก็ตามมีนักสตรีนิยมอีกไม่น้อยที่ยังไม่ปลงใจกับ “สตรีศึกษา” ที่มีนัยมุ่งเป็นเฉพาะ “ผู้หญิง” เท่านั้น และได้นำเสนอยุทธวิธีแบบ นักบูรณาการ (integrationist strategies) หลาย ๆ ยุทธวิธี ซึ่งรวมเอาค่าที่กว้างกว่า “สตรีศึกษา” เช่นคำว่า “เพศสภาพศึกษา” (gender studies) เข้าไว้ด้วย (โปรดดูเพิ่มเติมในหัวข้อ “เพศสภาพศึกษา”)

กระนั้นก็ตามฝ่ายที่ยืนยันว่าจำเป็นต้องใช้ “สตรีศึกษา” ก็มีเหตุผลว่าหลักสูตร เนื้อหา และการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเท่าที่เป็นมา และเป็นอยู่ไม่เพียงแต่ไม่สะท้อนออกซึ่งเรื่องราว ประสบการณ์

⁴² Introduction to the Yogyakarta Principles, November 2006

⁴³ ปรับจากคำนิยาม “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” จากมาตรา ๔ ในร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ พ.ศ. ... (ฉบับประชาชน)

⁴⁴ ปรับจากคำนิยาม “ความรุนแรงเนื่องจากเพศหรือเพศภาวะ” จากมาตรา ๔ ในร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ พ.ศ. ... (ฉบับประชาชน)

ความรู้และผลประโยชน์ของผู้หญิงเท่านั้น แต่กลับสะท้อนโลกและความรู้ของ ผู้ชาย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาที่ต้องค้นหาเรื่องราว ประสบการณ์และความรู้ของผู้หญิงกันใหม่ โดยใช้มิติมุมมองแบบ "สตรีนิยม" (feminism)

อนึ่ง นักสตรีนิยมที่ไม่เห็นด้วยก็โต้แย้งว่าการที่ "สตรีศึกษา" พยายามนำผู้หญิงเข้ามาเป็นศูนย์กลางของการศึกษาเรียนรู้ (gynocentric) ไม่เพียงแต่เป็นการพยายาม "ย้อน" กระแสไปอีกทางเท่านั้น ซึ่งไม่ต่างอะไรกับข้อกล่าวหาว่าพวกผู้ชายทำอย่างนั้นมาตลอดต่อไปนี้ผู้หญิงจะทำบ้าง ซึ่งนอกจากจะไม่ถูกต้องแล้วยังล้าสมัยไปแล้วด้วย

ที่กล่าวข้างบนเป็นเหตุการณ์ในโลกตะวันตก ในกรณีของประเทศไทย การที่มีหลักสูตร "สตรีศึกษา" เปิดสอนขึ้นเป็นทางการแห่งแรกที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามมาด้วยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชี้ให้เห็นว่าในทัศนะของนักสตรีนิยมไทย "สตรีศึกษา" เป็นชื่อที่เหมาะสมกับ บริบทของสังคมไทย แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีสถาบันบางแห่งที่ทำงานเชิงปฏิบัติการเคลื่อนไหวในเรื่องผู้หญิงก็หันไปใช้คำว่า "gender" ตามกระแสความสนใจของแหล่งทุนจากภายนอกประเทศบ้าง และเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของ⁴⁵

24. ประเด็นเรื่องเพศภาวะ (gender's issues)

ประเด็นเรื่องเพศภาวะ (Gender Issues)⁴⁶ ตามความหมายและการดำเนินการของสำนักงานสหประชาชาติเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและให้อำนาจสตรี (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) หรือยูเอ็นวีเมน (UN Women) เป็นประเด็นต่างๆ ตามความรุนแรงของประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อความที่ผู้หญิงต้องเผชิญอยู่ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความเป็นธรรมและความเสมอภาคด้านเพศภาวะที่ต้องเร่งแก้ไข เพื่อให้สังคมบรรลุถึงความเสมอภาคด้านเพศภาวะ (gender equality) และเพิ่มพลังและศักยภาพสตรี (women's empowerment). ประกอบด้วยประเด็นผู้หญิงกับความยากจนและเศรษฐกิจ ประเด็นความรุนแรงต่อสตรี ประเด็นการติดเชื้อเอชไอวีและเอดส์ ประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ประเด็นการอยู่ในภาวะสงครามและกระบวนการสันติภาพ ประเด็นสิทธิมนุษยชน และประเด็นการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

25. ภาพเหมารวมด้านเพศภาวะ (gender stereotypes)

ภาพเหมารวมด้านเพศภาวะ (gender stereotypes)⁴⁷ คือการสรุปหรือถือเอาอย่างง่าย ๆ ถึงคุณลักษณะ ความแตกต่าง และบทบาทของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลว่าเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้

ภาพเหมารวม (stereotypes) อาจเป็นด้านบวกหรือด้านลบ แต่การสรุปภาพเหมารวมนั้นๆ ไม่อาจแสดงหรืออ้างถึงข้อมูลที่ถูกต้องหรือเที่ยงตรงเกี่ยวกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านั้นได้ เมื่อผู้ใดมีสันนิษฐานด้านเพศภาวะอย่างหนึ่งอย่างใดต่อผู้อื่นโดยอัตโนมัติโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงที่อาจตรงกันข้ามกับข้อสันนิษฐานนั้นๆ ผู้นั้นก็กำลังประทับภาพเหมารวมด้านเพศภาวะ และคนจำนวนมากตระหนักถึงอันตรายของการประทับภาพเหมารวมด้านเพศภาวะที่ทำให้เกิดการสร้างและสรุปภาพเหมารวมด้านเพศภาวะประเภทต่างๆ ขึ้น

Women, Poverty & Economics Violence against Women

HIV & AIDS Democratic Governance

Women, War & Peace Human Rights

Millennium Development Goals

⁴⁵ เรียบเรียงจาก <http://wsc.soc.cmu.ac.th/ws.html> retrieved 2012-01-11

⁴⁶ http://www.unifem.org/gender_issues/

⁴⁷ เรียบเรียงจาก <http://www.cliffsnotes.com/spanish-and-french-study-guides.html> retrieved 2012-01-11

ภาพเหมารวมด้านเพศภาวะต่อบทบาทผู้หญิงแบบดั้งเดิมคือการต้องแต่งงานและมีลูก พวกเขาต้องทำเพื่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวก่อนตัวเอง ต้องเป็นผู้ให้ความรัก ความเอื้ออาทร ความเอาใจใส่ อบรมเลี้ยงดู และเห็นอกเห็นใจ และต้องมีเวลาที่จะต้องทำตัวเองให้ดูเซ็กซี่ สวยอยู่เสมอ

สำหรับภาพเหมารวมด้านเพศภาวะต่อบทบาทผู้ชายแบบดั้งเดิมคือการต้องเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านการเงิน เขายังต้องเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตัวเอง มีความสามารถในการแข่งขัน มีความเป็นอิสระ มีความกล้าหาญ และมีความมุ่งมั่นในการสร้างอาชีพการงาน สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี และเป็นฝ่ายรุกในด้านความสัมพันธ์ทางเพศ

ภาพเหมารวมด้านเพศภาวะเหล่านี้ อาจก่อให้เกิดผลเสียได้ เพราะผู้ที่ประทับภาพเหมารวมอาจทำให้ผู้อื่นอึดอัดในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างหรือมีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ อาจทำให้ผู้อื่นต้องแอบซ่อนบุคลิกภาพเฉพาะตนและพัฒนาอาชีพการงานให้ก้าวหน้าตามแนวทางที่แตกต่างไปจากภาพเหมารวมได้

มีข้อค้นพบจากงานวิจัยที่เป็นหลักฐานทางวิทยาศาสตร์แสดงให้เห็นว่าเด็ก ๆ เรียนรู้จากภาพเหมารวมด้านเพศภาวะจากผู้ใหญ่ ในฐานะที่เพศภาวะเป็นบทบาททางสังคม ผู้ส่งผ่านการหลอมรวมทางสังคม (socializing agents) ในลำดับต้นๆ ที่เด็ก ๆ เรียนรู้คือ คุณพ่อคุณแม่ คุณครู เพื่อนๆ ในโรงเรียน ผู้นำทางศาสนา และสื่อ ผู้กระทำการเหล่านี้ได้ส่งผ่านการหลอมรวมด้านเพศภาวะ (gender stereotypes) สู่เด็ก ๆ จากรุ่นต่อรุ่น มาโดยตลอด

การตรวจสอบว่าบทบาทด้านเพศภาวะตามประเพณีปฏิบัติที่ยึดถือกันมานานและภาพเหมารวมนั้นมีความหนักหนา และลึกเพียงใดอาจทำได้ด้วยการใช้ความเป็นกลางด้านเพศภาวะ (androgyny) ซึ่งผสมผสานคุณลักษณะของความเป็นหญิง (feminine) และความเป็นชาย (masculine) เข้าไว้ในบุคคลหนึ่งๆ คนที่มีความเป็นกลางด้านเพศภาวะหรือผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นหญิงและความเป็นชายผสมผสานกัน (androgynous person) อาจไม่มีลักษณะนิสัยหรือแสดงบทบาทหญิงหรือชายชัดเจน และเธอหรือเขาเหล่านั้นอาจแสดงออกถึงบุคลิกลักษณะของเพศภาวะที่เป็นทั้งหญิงและชายได้อย่างสะดวกใจและสบายใจ

ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับคุณพ่อคุณแม่และผู้ส่งผ่านการหลอมรวมทางสังคม (socializing agents) อาจอบรมสั่งสอนลูกหลานและเด็ก ๆ ให้เป็นคนที่มีความเป็นกลางด้านเพศภาวะ (androgynous person) หรืออาจอบรมสั่งสอนให้เด็ก ๆ เป็นคนที่มีอคติด้านเพศภาวะ

พลังของความคิดด้านสังคมวิทยาและการเมืองที่เริ่มในทศวรรษที่ 1960s ในรูปของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรี หรือ สตรีนิยม หรือ การเคลื่อนไหวเพื่อปลดปล่อยสตรี ได้รณรงค์ทางสังคมเพื่อสิทธิของผู้หญิงและคนกลุ่มน้อย นักสตรีนิยมได้ต่อสู้อย่างเข้มข้นเพื่อท้าทายและปรับเปลี่ยนขนบธรรมเนียมและประเพณีดั้งเดิมของภาพเหมารวมต่อบทบาทหญิงชาย
